

K čemu vyzývaly Dva tisíce slov a Charta 77?

Vzdělávací cíl: Žáci díky jazykovému rozboru pojmenují hlavní rozdíly v argumentaci dokumentů. Uvědomí si, jak se změna politického kontextu odrazila v pojetí výzev.

Klíčová slova: Československo 60. léta, Československo 70. léta, občanská společnost, dobové perspektivy, porovnáváme prameny

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ FAKSIMILE A ČETBA TEXTU I (5 min.)

Prohlížení faksimile stránky Literárních novin s textem výzvy Dva tisíce slov s pomocí lupy. Četba přepisu.

2 ZKOUMÁNÍ FAKSIMILE A ČETBA TEXTU II (5 min.)

Prohlížení faksimile strojopisu Charty 77 s pomocí lupy. Četba přepisu.

3 OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ (5 min.)

Žáci v každém z textů vybírají z předznačených výrazů tři klíčové pasáže, jež podle nich vyjadřují činnosti a postoje, ke kterým texty čtenáře vyzývají.

První text nabízí řadu konkrétních výzev k jednání, (žádejme odchod lidí, prozrazujme fízly), v případě Charty 77 může být analýza náročnější, neboť výzva se na čtenáře neobrací tak přímočaře (věříme, že Charta 77 přispěje).

4 MLUVNICKÝ ROZBOR (5 min.)

Určování mluvnických kategorií u sloves (osoby a způsobu), která si žáci vybrali na předchozím slidu.

Usilujeme o to, aby si žáci uvědomili, že mohou dovednosti osvojené ve výuce češtiny efektivně využít pro analýzu pramenů v dějepise.

Žáci mohou při rozboru postřehnout, jak se styl obou výzev liší. Jazyk Dvou tisíc slov klade větší důraz na oslovení čtenářů formou „my“ a často vyzývá ke konkrétní činnosti přímo rozkazem (zveřejňujeme). Charta 77 oproti tomu upřednostňuje méně naléhavé až neosobní formulace, některé činnosti jsou dokonce vyjádřeny infinitivem (vytvořit Chartu 77, zasazovat se o respektování práv).

5 SROVNÁNÍ TEXTŮ (10 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy textů a mluvnického rozboru sloves označují tvrzení, která jsou podle nich platná pro daný text.

Žáci by měli díky předchozímu rozboru klíčových pasáží postřehnout, že Dva tisíce slov označují více občanských aktivit (vysíláme delegace), převládá v nich rozkazovací slovesný způsob (vyhýbejme se hádkám), obsahují více

expresivních výrazů (neozírejme se), a tak v důsledku více zapojují čtenáře. Když žáci vyplní všechna pole, dostanou od nás zpětnou vazbu, která je může navést k tomu, aby své závěry přehodnotili.

6 INTERPRETACE TEXTŮ (5 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy a srovnání výzev odpovídají do textových polí na otázky: ? V čem se výzvy Dva tisíce slov a Charta 77 liší? ? K čemu tyto dokumenty vyzývaly?

Žáci mohou dojít k závěru, že výzva Dva tisíce slov (zveřejněno 27. 6. 1968) byla ve výčtu občanských aktivit daleko bohatší. Vyzývala občany k řadě zcela konkrétních aktivit, což souvislo s dobovou atmosférou angažovanosti v roce 1968. Charta 77 nevyzývá ke konkrétním činnostem, ale dovolává se mezinárodních dohod o lidských právech, které se staly součástí zákonů ČSSR. Volí odpovídající styl, když klade důraz na nezaulatý styl a legalitu argumentů. Vyzývá občany, aby se podpisem přihlásili k určitým hodnotám.

(i) V pojetí výzev se odráží odlišný historický kontext. Kdo v době normalizace zaujal opoziční postoj, čelil daleko větším problémům než v roce 1968. Represivní tlak ovlivnil umírněnou argumentaci Charty 77, ale zároveň se odrazil v daleko silnější perzekuci signatářů, než tomu bylo v případě Dvou tisíc slov.

Další možnosti zapojení do výuky:

- Dva tisíce slov podepsalo více než sto tisíc občanů včetně významných osobností veřejného života. Chartu 77 podepsalo v době zveřejnění jen 242 lidí, do ledna 1990 vzrostl jejich počet na 1883. Učitel může s žáky promýšlet, proč se tak výrazně lišil počet signatářů obou výzev.
- Lze reflektovat způsob mediálního zprostředkování obdobných výzev. Dva tisíce slov vyšly v Literárních novinách (v době zveřejnění náklad 250–300 tisíc výtisků, Rudé právo mělo náklad běžně přes 2 miliony). Charta se šířila opisem. Proč zrovna tímto způsobem? Jakým dnešním mediálním technologiím by tento rozsah odpovídal? Jaké technologie byste zvolili dnes vy?